

**ФОРМИ ТА МЕТОДИ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ МУЗИЧНО-ДРАМАТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ
УКРАЇНИ У 20-30 РР. ХХ СТ.**

На основі широкого кола архівних та історико-педагогічних джерел автор розглядає зміст музичної освіти на основі діяльності музично-драматичних інститутів України.

Аналіз широкого кола джерел свідчить, що 20-30 рр. ХХ століття стали періодом становлення та розвитку системи національної музичної освіти, творчих пошуків змісту, форм і методів навчання майбутніх музичних працівників різного профілю, які б відповідали новим соціально-педагогічним умовам життя. Завданням педагогічних закладів того часу була комплексна підготовка педагогічних кадрів для різних галузей соціального виховання, зокрема кадрів музично-педагогічного профілю. Залежно від типу установ, до роботи в яких готувався майбутній педагог, форми і методи навчально-виховної діяльності були різні.

Цінний досвід педагогічно доцільного використання форм і методів музичної освіти студентів накопичили музично-драматичні інститути Києва, Одеси та Харкова. При відборі форм і методів навчання працівників музичного профілю викладачі цих закладів прагнули враховувати рівень загальної підготовки студентів, особливості соціального оточення, з якого вони вийшли. Поряд з цим, методи роботи змінювалися залежно від етапів професійно-педагогічного становлення майбутніх вихователів, учителів музики та співів, музикантів-інструкторів та інших музпрацівників. Так, на початку навчання переважали лекції установчої спрямованості. Науково-теоретична інформація, викладена лектором, ретельно опрацьовувалася на практичних заняттях, переважала й обґрунтовувалася за допомогою власного досвіду студента. На старших курсах, коли студент втягувався в процес навчання і набував певного мінімуму музичних і загальнопедагогічних знань, використовувалися методи роботи, які передбачали більше самодіяльності, що дозволяло засвоїти більший обсяг інформації у найкоротший термін, тобто провідною формою навчання ставала лекція.

Пошуки форм організації навчального процесу, досконалішої методики проведення музичних занять були у 20-і роки досить інтенсивними. Однією з форм роботи музично-педагогічних навчальних закладів України стала широка позанавчальна концертна діяльність. Під час концертів студенти мали змогу перевірити якість набутого досвіду на теоретичних і практичних заняттях, поширювати культурно-освітні знання серед широкої аудиторії слухачів, організовувати ансамблі і навіть оркестри.

Виконавська музично-педагогічна робота в перші десятиріччя після 1917 р. посіла особливе місце у мистецькому житті міст України. У практичній діяльності видатних педагогів Києва, Одеси та Харкова проявилися тенденції впровадження у вузівську практику музичної освіти нової методики викладання. Яскравий характер просвітницької діяльності відомих педагогів-музикознавців, високий рівень їхньої професійної майстерності відіграли важливу роль у формуванні естетичних смаків та поглядів майбутніх спеціалістів.

Виключно важливу роль у музичній освіті молоді відігравала започаткована проф. Г.Беклемішевим нова форма навчально-виховної роботи - музично-історичні ілюстрації, започаткована ним у 1923 р. у Київському музично-драматичному інституті ім. М.В.Лисенка. Спочатку музично-історичні ілюстрації використовувалися паралельно до курсу історії музики, а потім перетворилися у серію концертів, які проводилися протягом кількох років. На цих концертах до 1928 р. педагог продемонстрував більше двох тисяч творів різних часів і народів.

Концерти за участю професорсько-викладацького складу та студентства музично-педагогічних і мистецьких закладів проходили в робітничих клубах, підрозділах Червоної Армії, Будинках вчених. Концертні програми склалися з творів української, російської та західноєвропейської музики [2:4].

У 20-і рр. одним із досягнень Одеського музично-драматичного інституту ім. Л.В.Бетховена у навчально-виховній роботі була організація викладачем Г.Столяровим великого симфонічного оркестру, до складу якого увійшли студенти та учні музичного технікуму міста. Концертмейстером оркестру був студент, у майбутньому всесвітньо відомий скрипаль Д.Ойстрах. Студентський оркестр проводив велику концертну та музично-виховну роботу по всій Україні, зокрема в Одесі, де у Центральній робітничій бібліотеці щорічно проводилися цикли концертів для трудящих.

Вивчення звітів вузів, методичних праць педагогів та музикознавців показує, що у 20-і роки педагоги вищих навчальних закладів Києва проводили активні пошуки в галузі методики музичної освіти. У ці роки широко впроваджувався слуховий метод, що спирався на музично-слуховий досвід, розвиток музично-слухових уявлень, музичного мислення, свідомого виконання студентами музичних творів. Ідея слухового методу була висунута ще минулого сторіччя видатними педагогами В.Ф.Одоевським, М.М.Курбатовим, С.М.Майкапаром та іншими діячами музичної освіти. Ініціатором впровадження слухового методу у вузах Києва був Б.Яворський, який використовував його в навчальній діяльності зі студентами Народної консерваторії.

На основі даного методу закріпилися три основні форми музичної діяльності студентів: слухання музики з пояснюючими бесідами викладача, хоровий спів та рухи під музику. Вперше цей метод був апробований у дитячій музичній школі при консерваторії, яка розпочала свою діяльність у 1922-23 навчальному році. Основною формою проведення уроків за даним методом були колективні заняття. У середині 20-х років ця форма знайшла застосування у багатьох школах Києва, а пізніше Москви і Ленінграда [1:4].

Коллективні заняття, започатковані у музичних школах, стали основою загальної музичної освіти майбутніх музично-педагогічних кадрів. Основними методами роботи на таких заняттях були: теоретичне ознайомлення студентів з музичною літературою; слухання музики й аналіз музичних творів під керівництвом викладача; слухання та аналіз музики, що виконувалася самими студентами; ансамблева гра; хоровий спів.

Індивідуальне навчання грі на музичних інструментах, сольному співу, диригуванню, а також групові заняття в оркестровому та ансамблевому класах формували та удосконалювали виконавські вміння майбутніх викладачів музики як важливий компонент їх педагогічної майстерності.

На початку 20-х років індивідуальне навчання було однією з основних форм практичної підготовки музичних працівників інструкторсько-педагогічних факультетів. Зміст таких занять полягав у тому, що студент виконував навчальні завдання індивідуально, користуючись при цьому допомогою вчителя. Така методика навчання дозволяла враховувати особливості розвитку студента, індивідуальний темп роботи, здійснювати контроль за ходом та результатами навчальної діяльності. Під час таких занять викладач у межах точно встановленого часу встигав вирішити необхідні навчально-виховні завдання з кожним студентом за певним розкладом. На занятті досягалася логіко-психологічна завершеність пізнавальної діяльності студента щодо вирішення конкретного завдання [3:111].

Багаторічна практика української музичної педагогіки свідчить, що педагогічно корисними та життєздатними виявилися методи занять, які допомагали виховувати творчі здібності майбутніх музичних працівників. Поряд із загальнонавчальними лекційними, семінарськими та індивідуальними заняттями відомі діячі мистецтва, які брали участь у музичній освіті студентів педагогічних навчальних закладів, запропонували та апробували нові творчі форми та методи навчання.

Нові методи були спрямовані на поліпшення практики засвоєння музично-педагогічних знань, покращення доступності та ефективності процесу навчання. Так, викладачі музично-драматичних інститутів Києва, Харкова та інших міст – Г.Беклемішев, Г.Нейгауз та інші досвідчені педагоги - намагалися будувати навчальні заняття за методом поступового ускладнення. Під час уроку з початківцями використовували також метод розучування популярних українських пісень, улюблених народних мелодій. Такий підхід давав змогу прискорювати засвоєння основ теорії музики і, разом з тим, виховувати молодь на національних традиціях.

Аналіз різних джерел свідчить, що у 20-30 рр. викладачі музичних дисциплін Харківських, Київських та Одеських вищих педагогічних навчальних закладів Г.Беклемішев, В.Косенко, П.Луценко, Б.Рейгвальд, П.Столярський навчали студентів ретельно дозувати кількість музичних вправ та творів, які виконувалися на заняттях, виходячи з навчально-виховних завдань та індивідуальних можливостей учнів. Такий підхід мав забезпечити якісну організацію навчально-виховного процесу, сприяти педагогічно доцільному застосуванню набутих знань, умінь і навичок на практиці. Викладачі вузів під час занять застосовували словесні методи навчання, радили майбутнім музичним працівникам, учителям музики та співів, керівникам хорів, оркестрів, ансамблів використовувати в практичній діяльності пояснення, настанову, заохочення та інші словесні методи для вирішення педагогічних завдань.

Таким чином, вивчення та аналіз значного кола джерел показує, що у навчально-виховному процесі музично-драматичних інститутів одним із головних завдань підготовки майбутніх музичних працівників різних спеціальностей до самостійної навчально-виховної роботи було формування у них педагогічних знань, умінь та навичок, а також творчого ставлення до педагогічної діяльності.

Дослідженням також виявлено, що досвід викладачів вузів з питань практичної підготовки викладачів музичних дисциплін у навчальних закладах Києва, Харкова та Одеси багато в чому відповідав положенням сучасної педагогічної науки та в ряді випадків випереджав свій час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аністратенко Ж. Музична освіта в Україні в 20-х роках // Музика. –1971, №3. – С. 13-14.
2. П.Г. З життя мистецьких вузів: (музично-драматичні) // Культура і побут. – 1927, №38. – С. 4-5.
3. Слепцова О.В. Підготовка педагогів-вокалістів у творчій спадщині діячів харківської національної музично-педагогічної школи (20-70 рр. XX ст.): Дисертація на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук зі спец. 13.00.01 – теорія та історія педагогіки. - Х.: ХДПУ ім. Г.С.Сковороди, 1998. –196 с.
4. Сокальський О.С. Мистецька освіта на Україні. – К.: Муз.Україна, 1967. – 88 с.
5. Танько Т.П. Музично-педагогічна освіта в Україні. – Х.: Основа, 1998. – 192 с.

Матеріал надійшов до редакції 22.09.2000 р.

Кузьмичева В.А. Формы и методы музыкального образования студентов музыкально-драматических институтов Украины в 20-30-е гг. XX в.

На основании широкого круга архивных и историко-педагогических источников автор рассматривает содержание музыкального образования и деятельности музыкально-драматических институтов Украины.

Kuz'michova V.A. Forms and Methods of Students' Music Education in Music-Dramatic Institutes of Ukraine in 20-30-ies of the XXth century.

On the basis of a wide series of archive and historic-pedagogical sources the author considers the content of music education on the basis of activity of music-dramatic institutes of Ukraine.